

Portrete în dialog

Corina Negrea (n. 1968, București) a absolvit Facultatea de Chimie–Fizică la Universitatea din București. Din 1995 este redactor-șef la Radio România Cultural. Are o experiență de aproape douăzeci de ani în jurnalismul de știință. A realizat mii de interviuri cu cercetători români și străini, precum și – din 1994 până în prezent – mii de emisiuni de știință, printre care *Planeta radio. Autostrada informațională*, *Planeta radio. Lumea în care vom trăi* și, mai nou, *Planeta radio. Bruxelles connection*, *Cafeneaua de știință*, *Născut în România*, dar și ediții speciale dedicate premiilor și laureaților Nobel ai fiecărui an. Din 1998, este corespondentul Radio România la Stockholm la „Săptămâna Nobel“. A fost bursieră a câteva dintre cele mai prestigioase instituții, universități și programe de pregătire dedicate jurnaliștilor de știință din lume: EICOS – Martinsried, Germania; Knight Fellowships – Stanford University, SUA; FACS – Caltech, Pasadena, SUA etc.

Martin S. Martin (numele oficial, începând din 1990, al lui Martin Ștefan Constantinescu) s-a născut la 28 septembrie 1942 la București. A fost unul dintre cei mai talentați chirurghi pe care i-a avut Clinica de chirurgie cardiovasculară de la Spitalul Fundeni. A făcut parte din seria chirurghilor de aur ai acestui spital, compusă din Dan Setlacec, Eugen Proca, Mihai Stăncescu, Ion Socoteanu, Gheorghe Olănescu, Ludovic Ionescu, Mihnea Ionescu etc. În ciuda valorii sale, recunoscută deopotrivă de colegi și de pacienți, Martin a fost exclus din învățământul universitar. Acest abuz, umilința cotidiană a vieții din România, insatisfacțiile materiale și spirituale l-au determinat să părăsească definitiv țara în vara lui 1985. A plecat la un congres medical la Atena, unde a cerut azil politic. După câteva luni a ajuns în Statele Unite, unde s-a specializat în cardiologie și a practicat timp de nouăsprezece ani cardiologia intervențională în Chattanooga, Tennessee. Alături de dr Dora Petrilă, a semnat cartea *Spitalul Fundeni. Istorie și destine* (Humanitas, 2004). Este, de asemenea, autorul cărții *America povestită unui prieten din România* (Humanitas, 2012) și a tradus, în colaborare, volumul autobiografic al dr Marius Barnard (semnat împreună cu Simon Norval) *Momente-cheie dintr-o viață în slujba binelui. Amintirile unui chirurg legendar* (Humanitas, 2013).

*Cu mâna
pe inimă*

CORINA NEGREA
în dialog cu
MARTIN S. MARTIN

 HUMANITAS
BUCUREȘTI

Redactor: Georgeta-Anca Ionescu
Coperta: Ioana Nedelcu
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
DTP: Florina Vasiliu, Dan Dulgheru

Tipărit la Artprint

© HUMANITAS, 2014

ISBN 978-973-50-4679-8
Descrierea CIP este disponibilă la
Biblioteca Națională a României.

EDITURA HUMANITAS
Piața Presei Libere 1, 013701 București, România
tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51
www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro
Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro
Comenzi telefonice: 0372 743 382 / 0723 684 194

Notă asupra ediției

La începutul lunii octombrie 2013, doctorul Martin S. Martin a venit în țară pentru lansarea cărții *Momente-cheie dintr-o viață în slujba binelui. Amintirile unui chirurg legendar* (de Simon Norval și Marius Barnard, Humanitas, 2013), al cărei cotraducător era. Corina Negrea, redactor-șef la Radio România Cultural, l-a invitat cu această ocazie la emisiunea *Născut în România*. De aici s-a ivit apoi ideea unui dialog extins, care a continuat sub forma a cinci întâlniri și care a avut ca rezultat cartea de față.

CORINA NEGREA — *Venind la prima întâlnire cu dvs., pe drum mă gândeam care ar fi titlul cel mai potrivit al cărții ce urma să se nască la capătul dialogului nostru. Și, gândindu-mă la profesiunea dvs., apoi la faptul că discuția noastră, dacă va fi reușită, ar urma să fie o lungă confesiune, o recapitulare a vieții pe care ați trăit-o, mi-a venit în minte imaginea din expresia „cu mâna pe inimă”. De aceea, înainte de a vorbi despre cariera dvs., despre ce a însemnat Spitalul Fundeni, unde v-ați început cariera de chirurg cardiovascular, despre cum și de ce v-ați ales o carieră în acest domeniu, aș vrea să vă întreb, domnule doctor, când, în chip concret, ați pus prima dată mâna pe o inimă?*

Marțea, când se deschidea inima la Fundeni

MARTIN S. MARTIN — Eram încă intern de chirurgie și făceam un stagiu la Spitalul Fundeni. Asta se întâmpla în anii 1968-1970...

— *Aveați, așadar, câți ani?*

— Aveam..., în 1968, aveam... 26 de ani. Eram în ultimul an de internat și alesesem deja să fiu chirurg. În timpul facultății și al internatului, iubisem foarte mult medicina internă și eram legat intelectual de medicina internă, citisem foarte mult, cu gândul și planul de a deveni internist... Dar, când ne-am apropiat de sfârșitul internatului, am început să fim conștienți de ce fel de locuri de muncă urma să primim la repartitie. Iar la orizont nu erau decât policlinici îndepărtate. Or medicina internă într-o policlinică fără mijloace tehnice corespunzătoare, fără un laborator capabil să facă analize complexe, rămânea medicină de ciocănit, pipăit și de ascultat cu stetoscopul, o medicină „a simțurilor“, așa cum era cea veche de o sută de ani. O medicină în care diagnosticul avea o mare componentă de ghicit și una foarte mică de exactitate. În aceste condiții, limitările în a pune un diagnostic corect erau enorme. Și tratamentele aplicate în baza unor astfel de diagnostice nu puteau fi decât dubioase. Fiindcă, în toate împrejurările, medicina bună presupune un diagnostic corect și complet. Numai cu un diagnostic corect poți ajunge să aplici un tratament corect. Fără un diagnostic bun, bâjbâi în întuneric, te amăgești că faci ce trebuie. Să vă dau un exemplu: ai un bolnav cu o boală infecțioasă. Dacă dispui de un laborator de bacteriologie bun, afli din primele ore care microorganism induce boala și îi aplici tratamentul antibiotic cel mai eficace. Dar în anul 1968 majoritatea spitalelor nu

aveau laboratoare de bacteriologie bune, cele mai multe boli cu substrat infecțios erau tratate „după ureche“ sau „în funcție de ce antibiotice are farmacia“. Vă dați seama că multe afecțiuni infecțioase rămâneau, în aceste condiții, netratate de fapt.

Și atunci mi-am schimbat direcția și m-am hotărât să aleg chirurgia. Mi-am spus că, oriunde aș ajunge, fie și într-un spital rural, ceea ce poți face în chirurgie se vede imediat, este mai puțin dependent de dotarea tehnică a spitalului decât este medicina internă și că între un rezultat bun și unul prost, între o gândire bună și una greșită diferența e netă și îi sare în ochi oricui. Nu voiam să fiu unul dintre sutele de interniști care se proclamau a fi foarte buni, dar care nu aveau la dispoziție nici un mijloc să o dovedească.

Așa încât am început internatul alegând stagii în diferite domenii ale chirurgiei. În ultimele două stagii m-am pomenit la Fundeni, unde mi s-a dat de la început repartiția în Clinica de chirurgie cardiovasculară, domeniu despre care nu știam absolut nimic. Am găsit acolo un nucleu de cinci chirurgi, dintre care doi erau remarcabili, cei mai tineri din grup, pe când ceilalți – mediocri în cel mai bun caz. În sfârșit, practic nu contau. Contau ierarhic și contau în sistemul de conducere al clinicii, dar dacă voiai să înveți ceva, nu de la ei o puteai face. Și unul din cei acești doi chirurgi mai tineri m-a luat din prima zi și mi-a zis să vin să-l ajut să opereze un caz de stenoză mitrală. Asta a fost, să zicem,

„prima mea operație pe cord“. Am fost tare bucuros, l-am ajutat, m-a lăudat și, de atunci, am intrat în operațiile cardiace și vasculare în mod constant, m-am bucurat de încredere, mi s-a dat libertatea să încep să mă ocup de bolnavi și să am puțină responsabilitate, ceea ce era o mare recompensă.

În vremea aceea, la Fundeni, marțea era ziua în care se făcea operația săptămânală pe cord deschis, cu ajutorul aparatului cord-pulmon artificial (*heart lung machine*), care permite oprirea inimii și a respirației, deschiderea inimii și „reparația internă“. Și fiindcă în limbajul medical francez acest aparat era numit *la pompe cardiaque*, la Fundeni marțea era numită „ziua de pompă“. În afară de membrii „echipei de pompă“, restul personalului nu era lăsat să intre în „sala de pompă“ din blocul operator.

Operatorul principal era profesorul Voinea Marinescu, care pe-atunci conducea clinica și care fusese, până nu demult, deopotrivă ministrul sănătății. Era un șef mai mult decât contestabil, o nonvaloare medicală și chirurgicală. Încă de la prima operație pe cord deschis la care am asistat, am înțeles că profesorul „poza“ în prim operator, așteptând ca asistenții să facă – de fapt – operația, oferindu-i nu numai ajutorul, ci și titlul de operator principal, așa cum urma să apară în condica de operații. Având însă funcțiile pe care le avea, toată lumea se temea de profesor și juca comedia respectului față de autoritate. Însă în spatele lui vă

imaginați ce discuții aveau loc. Prezența lui Voinea Marinescu era formală și nu ajuta la nimic. Existau chirurgii mai tineri, asistentele instrumentare, anesteziștii și tehnicienii de pompă, iar aceștia făceau tot ce puteau ca să țină lucrurile pe un făgaș care să ducă la un rezultat bun.

Problema imposturii medicale era frecventă. Desemnarea șefului de clinică, a conducătorului unei catedre din învățământul medical se făcea prin numire de către forurile superioare: rectoratul, Ministerul Sănătății, organele de partid. Adeseori se întâmpla ca cel instalat ca șef să nu fie cel mai bun în profesie, el era ales pentru că „era un cadru de nădejde“, pentru activitățile lui politice, pentru că era susținut de cei puternici... În cazul lui Voinea Marinescu, cei mai mulți care l-au cunoscut sau au lucrat cu el, inclusiv eu, îi recunosc marile merite de a fi creat Spitalul Fundeni, de a le fi dat posibilitatea foarte multor oameni de talent să lucreze acolo, deși ei „nu aveau dosare bune“ și nu fuseseră primiți în alte clinici. Scăderile legate de lipsa de îndemânare chirurgicală, inabilitatea de a duce o operație până la capăt de unul singur i se iartă lui Voinea Marinescu pentru meritele câștigate împingând înainte medicina bucureșteană din acei ani. Fără să fie o școală a lui, lumea pe care a adunat-o Voinea Marinescu la Fundeni (în cea mai mare parte recrutată de profesorul chirurg Marian Ionescu) era o lume de valori, încă nerealizate, dar cu un imens potențial

intelectual, de cunoștințe medicale. Mulți dintre ei au deschis domenii absolut noi și au creat, la rândul lor, școli adevărate.

Am cerut și eu permisiunea să asist la o operație pe cord deschis, într-una din zilele de marți. Și mi s-a dat.

În momentele grele ale operației vorbeam întotdeauna încet

Am intrat în sală cu mult înainte să fie adus bolnavul. Asistentele instrumentare pregăteau cele două mese cu un instrumentar foarte larg, din care recunoșteam numai unele unelte chirurgicale, anesteziștii și asistentele de anestezie pregăteau monitoarele și aparatul de anestezie, iar tehnicienii de circulație extracorporeală („pompiștii“), spălați și îmbrăcați steril la fel cu chirurgii, asamblau aparatul cord-pulmon artificial și multele lui subansamble și circuite. Toate acestea erau ceva cu desăvârșire nou pentru mine. Am urmărit foarte interesat procesul. La un moment dat, unul dintre pompiști a umplut un fel de sac de plastic transparent, care urma să joace rolul de plămân artificial, mai întâi cu soluții de glucoză, apoi cu sânge din flacoanele de transfuzie. Pentru a urmări ca procesul să fie corect, a plasat o lampă în spatele oxigenatorului, cu lumina îndreptată spre el. În acea lumină am văzut

un spectacol fantastic: omogenizarea sângelui cu celelalte lichide, și acel proces mi s-a părut de o frumusețe desăvârșită, comparabilă cu a unei picturi. Era „viața artificială” pregătindu-se să suplinească, pentru câteva ore, viața adevărată. Era lichidul vieții, ce urma să țină moartea departe de bolnavul căruia i se va opri inima. La vederea acelei imagini am știut: voi fi chirurg cardiac.

— *Și totuși, la 26 de ani... era o responsabilitate imensă. Nu v-a fost teamă?*

— Nu, nu, niciodată n-am avut teamă în ceea ce făceam în profesiunea mea. Niciodată. Am avut emoții, am avut momente în care nu eram sigur dacă am ales soluția cea mai bună, dar teamă nu mi-a fost. Știam că dacă, la un moment dat, nu am ales soluția cea mai potrivită, o voi găsi până la urmă pe drum. În toată cariera mea de 46 de ani nu mi-a fost teamă de nimic din ce făceam.

— *Sunteți o fire curajoasă? Sau ați avut și profesori foarte buni în facultate, care v-au dat acest sentiment de siguranță?*

— Nu, cred pur și simplu că sunt o fire care nu se pierde. Când ajungeam într-un moment critic, nu eram acel tip de chirurg care începe să facă isterii, să arunce instrumente, să țipe, să spună că ajutoarele nu fac ce trebuie, că lumina nu e potrivită. Toate astea, când se întâmplă, sunt semne sigure că cel în cauză nu știe ce face și nu stăpânește situația. În momentele grele nu ridicam vocea, vorbeam întotdeauna încet, iar când

Cuprins

Marșea, când se deschidea inima la Fundeni	7
În momentele grele ale operației vorbeam întotdeauna încet	12
Ce înseamnă „un mare chirurg“	14
La spitalul din Tulcea	17
De ce medicina?	18
Facultatea de Medicină din București și cum e când soției tale îi place opera, iar ție nu	22
O copilărie în care nu mâncai niciodată pe săturate. Dar fericită	25
În somn, lacătele se deschid	33
Câte ceva despre Alexandra	36
Spitalul Fundeni în anii '70	40
Alături de Marius Barnard	47
Profesorul Dan Setlacec	52
Anii dinaintea plecării	67
Cel mai dificil caz	81
Ce înveți din eșecuri	84
Chirurgii sunt ca actorii	86
Cum am ajuns în Statele Unite	87

Cum am devenit cardiolog în noua mea țară și de ce a trebuit să renunț la profesiunea de chirurg cardiac	94
Chattanooga, Tennessee. Descoperind America	97
De ce am plecat din România	101
Cum a venit dr Marius Barnard în România	105
Furtuna Barnard	110
Traducând biografia lui Marius Barnard	113
Povestea domnului Eugen K. Prima operație de bypass din țară	117
Bucureștiul meu, cărțile și prietenii	123
În epoca foamei	126
Cum te hotărâi să pleci din țară	129
Plecarea	132
Singur peste hotare	138
<i>Coming to America...</i>	144
Numai de bine despre America?	150
Antiamericanismul	154
Sunt Statele Unite ale Americii o democrație?	156
De ce imigranții care au luat Premiul Nobel în America nu l-au luat rămânând în țările lor? . . .	162
Ce s-a schimbat în America de azi față de America anilor '80?	164
De ce în America „se poate“ e mai puternic decât „nu se poate“	168
Caritatea americană	172

Din nou despre sosirea familiei	175
Cum a arătat trainingul meu de specializare în America	177
Sistemul de educație în America	183
Istoria lumii atrage Statele Unite în marile conflicte . . .	189
Ce cred despre căsătorie	196
Să nu te plângi niciodată!	203
De la Martin Ștefan Constantinescu la Martin S. Martin	207
Cum ar fi România povestită unui prieten din America?	211
Oamenii iroșiți de țară	218
Chirurg de copii	220
Bolnavi români în Chattanooga	225
Despre credință	227
Prietenul Daniel Constantinescu	235
Alți pacienți români la Chattanooga	238
Câte ceva despre „corectitudinea politică“ și despre alte lucruri neplăcute din America	242
Ce înseamnă să fii la pensie?	251
Unde e „acasă“-ul meu?	261